

2. Воронов А. И. Философский анализ понятия “виртуальная реальность”/ А. И. Воронов. // Дис. . канд. филос. наук. – С–Пб.– 1999.– 214с.
3. Киричѣк П.Н. Информационная культура: алгоритмы прогресса и регресса / П. Н. Киричѣк // Теория и практика культуры: Альманах.– Вып.7 / Под общ.ред. О. Н. Астафьевой, П. Н. Киричѣка.– М.: Изд–во РАГС.– 2009. – С. 19–37.
4. Контиро М. Глобализация – это также культурный процесс / М. Контиро // Междунар. жизнь.– 2000.– №10.– С.27–31.
5. Межуев В. М. Ценности современности в контексте модернизации и глобализации/В.М. Межуев // Материалы семинара клуба ученых.– М.– 2001.–Вып. 10.– С.45–69.
6. Фезерстоун М., Лэш С. Глобализация, современность и пространственная социальная теории: Введение / М. Фезерстоун, С. Лэш // Глобальная современность.– Лондон: Издание М. Фезерстоун. Лондон.– 1995.– С.27–83.

Копієвська О.Р.

УДК 008

РЕФЛЕКСІЯ ЯК МЕТОД НАУКОВОГО ОСМИСЛЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Анотація. В статті на основі наукових підходів розглядається феномен рефлексії, розкривається її сутність, визначається її роль і значення в пізнанні. Характеризуються проблеми що виникають при використанні методології рефлексії, при виявленні природи основних культурних трансформаційних процесів.

Ключові слова: рефлексія, метод рефлексії, культура, культурні трансформаційні процеси.

Аннотация. В статье на основе научных подходов рассматривается феномен рефлексии, раскрывается ее сущность, определяется ее роль и значение в познании. Характеризуются проблемы возникающие при использовании методологии рефлексии, при выявлении природы основных культурных трансформационных процессов.

Ключевые слова: рефлексия, метод рефлексии, культура, культурные трансформационные процессы.

Summary. The present article determines the role and importance of reflection in the knowledge of the cultural worldview, man's self-knowledge, behavior and tastes on the basis of scientific society's research. The article also examines the basic scientific approaches to the phenomenon of reflection as method of cultural transformations understanding on the factual material. By raising questions, concerning understanding the problems associated with the transition period in culture, the author defines reflection of the historical path and characterizes the flow process that is happening in the society now.

Keywords: reflection, the reflection method, culture, cultural transformation processes.

Постановка проблеми. Культурні процеси, що відбувалися в певні культурно–історичні періоди, в різних країнах і з різною мірою інтенсивності супроводжувалися появою культурних трансформацій, які суттєво вплинули на формування нової картини світу.

Одним із основних методів пізнання культурної картини світу виступає рефлексія. Рефлексія розглядається як спосіб усвідомлення специфіки буття людини в сучасному світі, осмислення особливостей функціонування соціуму і перспективи розвитку цивілізації.

Рефлексія відрізняється від інших пізнавальних процесів тим, що її предмет перебуває в особливому ментальному просторі, в якому реконструюються значущі для суб'єкта культурні зв'язки і в якому він постає як особистість. Рефлексія важлива для розуміння життєво важливих процесів, в тому числі і культурних трансформацій. При вивченні певного об'єкту, ми не лише осмислюємо факти (явища) і інтерпретуємо важливі фрагменти, а через призму саморефлексії формуємо уявлення щодо власного місця в досліджуваній реальності.

Необхідність звернення до рефлексії як методу осмислення культурних трансформацій викликана сучасними негативними процесами в світі, що призводять до культурної деградації, а перед суспільством все частіше постають проблеми, які раніше видавалися фантастичними. Апокаліптичні тривожні нотки відчуваються в дискусіях як науковців, так і політиків де обговорюються виклики і загрози, що постали перед людством і цивілізацією. Звернення до цієї теми також обумовлено кардинальними трансформаціями життєвого світу людини, екзистенціальним і соціальним дискомфортом, який вона відчуває незалежно від місця проживання.

Початок ХХІ століття визначається рядом соціокультурних проблем, які зумовлені перехідною епохою, що характеризується експансією інформаційно–комунікативних технологій в усі сфери суспільного буття та індивідуального життя людини, що в свою чергу призводить до руйнування усталених цінностей попередньої епохи; розпадом універсальної картини світу; появою есхатологічних і хіліастичних настроїв і переживань; маргіналізацією суспільства; кризою різних форм ідентичності; взаємодією культур і необхідністю діалогу між ними; виникненням сучасних напрямів та стилів в мистецтві. Однієї з основних проблем є проблема формування нового, порівняно з попередньою епохою світосприйняття, світогляду.

Осмислення сутності перехідних епох належить до сфери зацікавленості вчених культурологів. У зв'язку з цим, саме глибинні трансформації культурного простору в сучасному глобалізованому світі вже досить давно стали об'єктом вивчення і гострих дискусій науковців (В.Г.Анікіной, В.А. Бажанова, Н.Б.Бурикіной, В.М. Розіна, В.М. Тумаларьяна, Д.Г. Трунова, Г.П.Щедровицького).

Піднімаючи питання, пов'язані з розумінням проблем перехідної епохи науковці підкреслюють, що саме ці епохи є епохами рефлексії історичного шляху [1, С.38–46], оскільки дозволяють зрозуміти перебіг процесів, які відбуваються в суспільстві, але не були осмисленими раніше. Лише при виході зі стану перехідності відкривається і стає зрозумілою історична правда про досягнення тієї чи іншої епохи. Таке бачення історичної епохи приваблює оскільки дає можливість використати методологію рефлексії історичного розвитку в найбільш повній мірі, а через звернення історичної свідомості на саму себе, дозволяє вийти за межі епохи і зрозуміти певною мірою основні процеси, що відбуваються в ній.

Спектр досліджень з проблем вивчення трансформаційних процесів в сучасному світі об'єднує думка, що саме використання методу рефлексії дозволяє виявити основні тенденції культурних трансформацій, які зумовлені пластичністю культурних характеристик людини, зміною традиційних засад ідентифікації особистості, об'єднанням спільнот, які досягли постіндустріальної стадії розвитку в єдину цивілізаційну групу із загальним ціннісно–нормативним (культурним) ядром, необхідністю етичних і правових засад, обумовлені демографічними переходами і перебуванням на різних рівнях цивілізаційного розвитку.

В контексті обговорюваної проблеми постає необхідність визначення культури. І тому найбільш прийнятною, на нашу думку, є її трактування як особливої програми соціальної поведінки, взаємодії та комунікації людей, що задає цій взаємодії упорядкованого і конструктивного характеру і забезпечує цю сферу соціально–культурного життя продуктами спеціальної діяльності, що визначається як «символічне виробництво», в його інтелектуальних, мистецьких, релігійних, етнографічних та інших формах.

З огляду на важливість формування нового світосприйняття головним завдання є процес трансформації культурного середовища на основі ціннісних доміант, характерних для епохи постіндустріального, інформаційного суспільства. Цей процес передбачає концептуальну підтримку, дієву стратегію, яка має бути зорієнтована на кардинальне оновлення культурного простору, зміцнення культурного капіталу. Ціннісні доміанти як складова стратегії культурного будівництва має ґрунтуватися на принципах збалансованої економічної, політичної, соціальної стабільності. На практиці формування нового культурного середовища фактично означає зміну пріоритетів у напрямках культурного життя країни.

Ідеї культурної модернізації передбачають створення відповідного ринку культурних індустрій, практик, з активною підтримкою практиків, бізнесменів, аналітиків, наукових, експертних товариств, професійний підхід яких буде спрямований на діагностування запропонованих засобів і методів, визначення їх дієвості на процес формування сучасного культурного середовища його якості. Розуміння значущості культурної політики для майбутнього країни, на нашу думку, дозволить розглядати модернізацію не як перешкоду в збереженні духовності і традицій культури, а як стимул до оновлення та нарощування культурно–цивілізаційного потенціалу країни.

Ефективна соціально–економічна модернізація можлива за умови трансформації культурних інституцій які б конструктивно забезпечували свободу громадян, сприяли розвитку їх підприємницької ініціативи.

В такому, контексті культура як важливий феномен людського буття характеризується певною рефлексією, яка в свою чергу формує відповідний науковий інтерес.

Сучасна культурологія для осмислення проблем, що постали перед людством, змушена звертатися до досягнень інших наук, досліджувати факти і події, які здаються далекими від її традиційного інтересу. Концептуалізація стає найважливішим принципом, що забезпечує репрезентативність культурологічного знання. Саме тому важливою умовою підвищення практичної значущості культурологічного знання стає його міждисциплінарність.

Мета статті полягає у спробі розглянути сутність рефлексії як методу, визначити її роль в осмисленні перебігу культурних трансформаційних процесів.

Основний матеріал. Дослідження логічно розпочати з рефлексії в культурі, з'ясування її специфіки, можливої репрезентації у культурних феноменах, що в свою чергу потребує звернення до робіт науковців які працюють в межах означеної проблематики.

Якщо дослідження і розробка рефлексивної методології в межах філософії розглядалося виключно як її прерогатива, то кардинальні зміни, що відбулися протягом ХХ ст. зумовили зацікавленість означеною проблематикою представників різних галузей наукового знання. І при цьому не лише теоретиків, а й практиків.

У сучасних енциклопедіях рефлексія визначається як раціональний процес, спрямований на аналіз, розуміння, усвідомлення себе, власних дій, поведінки, вчинки, речей, досвіду, почуттів, станів, здібностей, характеру, ставлення до інших, тощо. Рефлексія розглядається як усвідомлення суспільно–історичної практики, світу культури і її модусів – науки, мистецтва, релігії тощо. [2, с. 445]

Таким чином, рефлексія є невід'ємною частиною наукової діяльності. Розглядаючи останню як важливий метод наукового пізнання, вчені наголошують на її диференційованому, пізнавальному відношенні суб'єкта до об'єкту пізнання. Особливу роль і значущість рефлексія відіграє при дослідженні світогляду і наукових уявлень мислителів минулих епох.

Характеризуючи різні підходи до рефлексії можна зазначити, що діяльність наукового співтовариства передбачає використання методу рефлексії з метою вивчення і вирішення складних соціальних явищ і процесів, серед яких і процеси культурних трансформацій.

Рефлексія належить до тих понять, які мають глибоке історичне коріння і беруть свій початок в античній філософії. Так, в античній філософії рефлексія розумілась як зверненість (реакція) розуму на власні стани, що виникають в результаті звернення розуму до об'єктів (предметний зміст). У Сократа це відбувається в контексті “антропологічного повороту” від природи до людини, який здійснив давньогрецький мислитель. Платон характеризує це поняття як благо розумність. Аристотель надає

рефлексії рис божественного розуму, який розмірковує над своїм предметом, а в подальшому відображається в ньому, і через це пізнає свою сутність.

Можна стверджувати, що в античних мислителів, а згодом і середньовічних схоластів, багато глибоких міркувань, що стосуються різних сторін того, що ми відносимо до рефлексії. Однак формування самого поняття рефлексія і перетворення його на фундаментальну філософську категорію передбачає як достатньо високий рівень розвитку самої філософії, так і усвідомлення рефлексії як іманентної діяльності розуму, що і відбувається в новоєвропейській філософії. Так, Р.Декарт ототожнює рефлексію із здатністю індивіда зосередитися на змісті своїх думок, абстрагувавшись від всього зовнішнього, тілесного. Дж.Локк розділив відчуття і рефлексію, трактуючи останню як особливе джерело знання (внутрішній досвід на відміну від зовнішнього, заснований на свідченнях органів чуття).

Саме тому прийнято вважати, що основне і специфічне коло проблем, які пов'язуються з цим поняттям, концептуалізується лише в Новий час, а саме завдяки полеміці Локка і Лейбніца. І тому, як би ми не ставилися до такого трактування історії проблеми і яку б важливу роль не приписували античним і середньовічним мислителям, безперечно, що саме у Локка і Лейбніца рефлексія починає трактуватися як усвідомлення свідомості, або самопізнання, як "поворот духу до« я »".

Особливого значення набуває рефлексія в німецькій класичній філософії. Так, Ф.В.Й.Шеллінг актуалізував цю проблему в ракурсі інтелектуальної інтуїції. У Фіхте рефлексія як наукове знання про самого себе набуває епістемологічного науко учення і постає в контексті процесів розгортання або розвитку "життя".

І. Кант закріпив трактування трансцендентальної рефлексії як усвідомлення відношення уявлень про предмет. Разом з тим поняття рефлексії набуває у німецького філософа гносеологічної, а відтак і методологічної форми, в якій репрезентується і сьогодні. І.Кант вважав, що рефлексія, виявляючи умови взаємодії чуттєвості і розуму, покидає трансцендентальний об'єкт, який робить можливим вивчення про трансцендентальні ідеї, що в свою чергу є предметом філософії. Розглядаючи рефлексію як джерело філософського знання мислитель, тим самим, вказав на неможливість пізнання самої трансцендентальної рефлексії, так як вона є пояснювальним принципом, тому не може стати предметом трансцендентальної філософії. "Так буде дозволено мені, – пише І.Кант, – називати місце, яке ми виділяємо поняттю або в чуттєвості, або в чистому розумі, трансцендентальним місцем. Згідно з оцінкою цього місця, яке має кожне поняття відповідно до його використання і установки – для визначення місця будь-якого поняття, згідно з правилами, варто було б назвати трансцендентальною топікою. [3, с. 185] Саме в критичній філософії Канта закріплюється кінцева фіксація понятійно-категоріального статусу рефлексії. Німецький філософ доводить, що в науковому пізнанні людина досліджує і відкриває закони, які привносяться в досліджуваний предмет її власною креативною діяльністю.

Гегель здійснив спробу дати рефлексії іманентне визначення в рамках загальної картини функціонування і розвитку духу, як форму його розгортання. Філософ ввів поняття «зовнішня рефлексія», яку характеризував як суто формальну дію. Рефлексія за Гегелем є засобом взаємного відображення і єднання протилежностей, формою само обізнаного продукування духу. [4, с. 448]

В розвитку наукових уявлень можна встановити наступний ланцюжок: погляди попередників, що вивчали цю проблему і з якими ознайомився вчений під час свого дослідження предмету, і які вплинули на формування його світогляду – його власна наукова картина – вплив його поглядів на загальні судження, подальший розвиток наукової думки. В зв'язку з цим дослідник, який прагне осмислити погляди мислителів минулих епох, здійснює потрійну взаємозв'язану рефлексію спрямовану на визначення місця мислителя і його наукової системи в історії розвитку конкретної науки.

Так, аналізуючи феноменологічні особливості рефлексії російський вчений Д.Г.Трунов наголошує на її здатності до висвітлення феномену самобуття досліджуваного предмету в його історичній перспективі, є включає ретроспективну рефлексію як історично тяглу в минуле ретенцію та протенцію, орієнтовану на майбутнє. На відміну від ретенції – первинного запам'ятовування – протенція виконує функцію первинного передбачення або первинного очікування. Протенція конституює «порожнечу», вона йде як би попереду «тепер-точки», «готуючи місце» для первинного враження. Протенція характеризує свідомість як готовність до сприйняття, як активність, «створює» предмет, а не просто його копіює. [5, с. 49]

Трактування рефлексії стали одним з головних не лише в філософії, а й в культурології, соціології та інших науках, і здійснюється на основі певних методологічних принципів та проходить відповідні етапи. Але у будь-якому випадку різні види рефлексії підлягають теоретичному аналізу, який дозволяє розкрити те особливе, що може бути використане на практиці.

В статті В. Анікіної здійснюється спроба описати феноменологію рефлексії, в її культурно-історичному ракурсі. При цьому автор звертається до аналізу таких явищ культури як наука, мистецтво, тощо, і вважає що при розробці методології рефлексії звернення до феноменології досліджуваного явища є одним з необхідних етапів. [6, с. 81–83]

Результати аналізу дозволили здійснити первинне узагальнення і описати характеристики рефлексії, дати визначення феномену, викремити напрямки дослідження рефлексії в культурно-історичному аспекті, визначити масштаб феноменології в культурі.

Г. Щедровицький, ще за радянських часів, коли започатковувалась діяльність Московської методологічної групи зазначав, що на той час майже не було спроб описати рефлексію, або тим більше побудувати її модель в рамках власне наукового, а не філософського аналізу діяльності та мислення.

Вчений вважав, що постановка завдання, передбачає дотримання всіх вимог і критеріїв власне наукового відтворення об'єкта, що в свою чергу вимагає: виявити і схематизувати всі ті властивості

рефлексії, які були зафіксовані в попередніх дослідженнях; обрати або розробити мову, онтологічні картини і поняття, засоби, за допомогою яких, можна зобразити і описати рефлексію таким чином, щоб ці зображення або описи допускали емпіричну перевірку; виявити і сформулювати найбільше число парадоксів, що виникають через невідповідність між обраними засобами та схематизованих до того властивостями рефлексії. І тільки після цього почнеться власне наукове вивчення рефлексії в межах одного або кількох наукових предметів.

Г. Щедровицький, розробляючи тему рефлексії, пропонував підійти до цього процесу з позицій культурно-історичного підходу, тобто як до культурного смислу і значення, які визначаються соціальними відносинами. Вчений вважав, що показником включності рефлексії в контекст розвитку культури у формі філософського знання є зміна уявлень про рефлексію протягом багатомісячної історії філософії.

Розвиваючи цю думку, вчений зазначав, що таке уявлення про рефлексію потім диференціювалося на дві лінії її вивчення – філософську, в рамках якої власне і вирішувалася проблема суб'єктивного і об'єктивного плану свідомості, і психологічну – в рамках якої вирішувалося питання про механізм рефлексивної роботи «або, ж здібностей виконувати цю роботу». [7]

По-іншому, на відміну від Г.Щедровицького розглядає рефлексію в культурно-історичному ракурсі В.М. Розін. Здійснюючи аналіз основних етапів становлення уявлень про рефлексію в історії відзначає, що рефлексивні судження виявилися потрібними Аристотелю «для самообґрунтування філософського мислення». За допомогою органу знання філософ виокремлює першооснову, яка задає такий вид буття, і завершує всю цю ієрархію перша філософія. Як зазначає Розін, питання про можливість пізнати першооснову для Аристотеля були дуже складними. І тоді філософ вирішується самообґрунтувати перші начала, надавши їм форму буття Божественного розуму, божество, яке споглядає самого себе. «Розум містить сам себе, так як ми в ньому маємо найкраще, і розуміємо його суть мислення про мислення» – зазначає Розін [8] і потім робить висновок: «Рефлексивність знадобилася Аристотелю, коли він побудував замкнутий універсум, «єдиний, Божественний розум», і мав пояснити, як у ньому могли мати місце всі інші початки» [9]. В цьому розумінні, рефлексує не людина – вона не є замкнутою універсумом, а Божественний розум.

Робота В.Розіна є прикладом культурно-історичного розуміння рефлексії для вирішення проблеми обґрунтування філософського знання. Хотілося б відзначити, що такий підхід до розуміння рефлексії відрізняється від осмислення її як проблеми філософського пізнання. У В.Розіна рефлексія представлена як умова існування філософського знання, яке є замкнутим універсумом – філософії на самій собі. Множинність філософій – це множинність світів. У філософії втілена ідея рефлексії, як основи для усвідомлення свого способу існування, свого буття. [10]

У рамках методології науки відзначається евристична функція філософського знання для науки в цілому. Бажанов В.А. пише: «Філософія здавна – традиційно – має прерогативу загальнонаукової (і загальнокультурної) рефлексії і здатна виступати і як загальнонауковий спосіб пізнання, і як інструмент метатеоретичного дослідження. Така особливість вищих рівнів рефлексії відкриває перспективи поглиблення в предмет, його критичну перебудову і переосмислення, так само як отримання нового знання про предмет» [11, с. 123]. Таким чином, філософія як феномен культури має рефлексивну природу і виявляється в певну історичну епоху, що з'являються в нових змістах і значеннях рефлексії.

Більше того, в межах трансцендентальної рефлексивної традиції філософію можна розглядати як форму прояву самої рефлексії.

Розглядаючи рефлексію як особливу проблему науковці наголошують на процесі самопізнання, предметом якого є духовна, культурна активність. В цьому контексті заслуговує на увагу, точка зору В.М. Тумаларьяна щодо рефлексії культури, яка постає як самосвідомість культури, спроба переосмислення культурних актів і власного культурного досвіду задля пошуків нових парадигм розвитку культури і власного культурного зростання. Рефлексія культури охоплює всі види рефлексивної діяльності, продукує інновації, відкриває нову грань знання не тільки в плані інтегративності, але і в плані специфічності, бо йдеться про переосмислення системи цінностей, норм і принципів, якими керувалися люди, про можливу і навіть необхідну зміну їх для подальшого розвитку всього суспільства і кожного індивіда. [12]

Розглянуті в статті наукові підходи щодо рефлексії як методу наукового пізнання в тому числі і культури в цілому та культурних трансформацій зокрема, об'єднані думкою, що формування уявлень про рефлексію неможливе без вивчення і відповідного розуміння її видів, дослідження яких дозволяє більш глибоко розкрити її місце і роль в розвитку людини, пізнанні різноманітних культурних явищ, процесів, формуванні культурних смислів, тощо.

Джерела та література:

1. Бурькина Н. Б. Переходная эпоха и рефлексия исторического процесса: философско-культурологический аспект / Надежда Бояновна Бурькина.– [Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 7: Философия](#), 2009, № 2 (10) – С. 38–46;
2. Новая философская энциклопедия: В 4т. / Ин-т философии РАН, Нац. общ.-науч. фонд.–М.: Мысль, Т.3.– 2001– 692 с.;
3. Кант И. Критика чистого разума / Пер. Н.Лосского. – 2-е изд. – Пг., 1915. – VIII, 464 с.;
4. Новая философская энциклопедия: В 4т. / Ин-т философии РАН, Нац. общ.-науч. фонд.–М.: Мысль, Т.3.– 2001– 692 с.;
5. Трунов Д. Г. Виды рефлексии: феноменологическое обоснование / Дмитрий Геннадьевич Трунов. – Вестник Пермского университета. Серия “Психология”. 2009. Выпуск 2 (28). С. 47–58;

6. Аникина В. Г. Проблема осознания в культурно–исторической теории Л.С.Выготского в контексте исследования рефлексии / В. Г. Аникина. – Психологический журнал, 2009, Том 30, No2, С. 81–86;
7. Щедровицкий Г. П. Избранные труды. [Текст] / Г. П. Щедровицкий – М.: Школа Культурной Политики, 1995.– 800 с;
8. Розин В. М. О необходимости различения понятий «схема рефлексии», «рефлексивная работа», «контекст рефлексии» // Рефлексивные процессы и управление. 2001, № 1. [Электронный ресурс] // Центр гуманитарных технологий. URL: <http://gtmarket.ru/laboratory>
9. Там само;
10. Там само;
11. Бажанов В. А. Метатеоретические исследования и рефлексивность научного знания / Валентин Александрович Бажанов. – Вопросы философии, 1985, № 3, С.122–125;
12. Тумаларьян В.М. Рефлексия культурная // Культурология. XX век. Энциклопедия Культурология. XX век: Энцикл. В 2 т. Т. 2. СПб.: Университет, кн.: Алетейя, 1998. [Электронный ресурс] // <http://culture.niv.ru/doc/culture/encyclopedia-xx-vek>

**Кокорина Е.Г., Якушкова А.С. УДК 008: 7.036.2(477.75):725.514:7.071.1”1917/1991”
ПЛЕНЭРЫ И ДОМА ТВОРЧЕСТВА ХУДОЖНИКОВ В СССР
(НА ПРИМЕРЕ ДОМА ТВОРЧЕСТВА ИМ. К. А. КОРОВИНА)**

***Аннотация.** Статья посвящена одному из этапов развития пленэра в Советском Союзе. Целью работы является рассмотрение деятельности Домов творчества как базы для организации художественных практик на открытом воздухе. В СССР эти учреждения предоставляли возможность деятелям искусства отдыхать и работать на природе, встречаться с интересными людьми и получать уникальный творческий опыт. Одним из самых знаменитых Домов творчества художников стал крымский, созданный на основе дачи–мастерской Константина Коровина.*

***Ключевые слова:** искусство, пленэр, Дом творчества, Крым.*

***Анотація.** Стаття, що пропонується, присвячена одному з етапів розвитку пленеру в Радянському Союзі. Метою роботи є огляд діяльності Будинків творчості як бази для організації мистецьких практик на відкритому повітрі. У СРСР ці установи надавали можливість діячам культури відпочивати та працювати на природі, зустрічатися з цікавими людьми та отримувати унікальний творчий досвід. Одним з найбільш знаменитих Будинків творчості художників став кримський, створений на основі дачи–мастерні Костянтина Коровина.*

***Ключові слова:** мистецтво, пленер, Будинок творчості, Крим.*

***Summary.** The article is devoted to the study of plein airs history in the Soviet Union. The aim of the work is the review of the Creativity Houses activity as a base for the organization of artistic practices in the open air. In the USSR these institutions provided the an opportunity for men of art to rest and work in the natural surroundings, meet interesting people and obtain the unique experience, to grow professionally enriching their theoretical and practical knowledge. Being a bright event in artists' life, the stay in the Houses of Creativity vivified their further work in studios after the holidays. One of the most famous soviet Creativity Houses was a Crimean one in Gurzuf, founded on the basis of the summer cottage that belonged to the Russian painter Konstantin Korovin. For more than 40 years of its existence it has become an essential part of the creative lives of the artists from the Soviet Union and foreign countries: the USA, UK, Denmark, Germany, Poland, and Korea.*

***Key words:** art, plein air, Houses of Creativity, Crimea.*

Исследуя развитие и современное состояние художественного пленэра в Крыму, мы обращаемся к изучению истории этого явления в его различных формах. В данной статье мы рассмотрим Дома творчества как базу для проведения пленэров в Крыму в советский период.

Пленэр давно стал важным событием в жизни художника, которое в значительной мере обогащает творческий багаж мастера, помогает раскрыть потенциал. Уже в XIX в. пленэры были организованными событиями, в рамках которых создавались благоприятные условия для плодотворной работы, общения, создания среди художников групп по интересам, обмена новыми идеями и воплощения их в различных видах искусства.

Обратимся к определениям. «Большой толковый словарь по культурологии Б. Кононенко» (2003 г.) предлагает нам следующее: «пленэр (франц. *plein air*, буквально – «открытый воздух») в живописи – воспроизведение изменений воздушной среды, обусловленных солнечным светом и атмосферой» [2]. В «Толковом словаре Ожегова» (2006 г.) пленэр – это «естественная обстановка вне помещения, в которой работает художник» [3]. В «Новом словаре иностранных слов» (2009 г.) пленэр определяется как «живопись на открытом воздухе (в противоположность живописи в мастерской); пленэрной живописью называется обычно живопись, стремящаяся к передаче естественного освещения и воздушной среды и воспроизводящая реальные оттенки цвета, непосредственно наблюдаемые в природе» [4].

В рамках нашей работы мы употребляем термин «пленэр» не только в значении художественной практики на открытом пространстве с натуры, но и рассматривать пленэр как социокультурное мероприятие, играющее важную роль в коммуникации, развитии и обогащении творческих связей и идей.